

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

דף קי.

א. המוציא שטר חוב על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה ... יכול הוא שיאמר ... באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא ... דמצי א"ל היה לך לפרוע את שלך כשמכרת לי את השדה

ראובן הוציא¹ שטר חוב על שמעון, ושמעון הוציא שטר² שראובן מכר לו שדה אחר שהגיע פרעון שטרו³, ואומר לו פרעתיך שטרך ואח"כ קניתי ממך את השדה, וזה לי הוכחה וראיה שאם הייתי חייב לך כשקניתי ממך את השדה היה לך ליפרע ממני ולא למכור לי שדך. אם הוא במקום שנוהגין שמי שקונה שדה נותן מעות ואח"כ כותבין לו שטר, טענתו טענה, שלא היה לו לכתוב שטר המכירה אחר שקבל המעות, ונאמן הלזה לומר פרעתי ושובר היה לי ואבד, ואפילו שיש בו נאמנות שהוכחה זו עדיפא, ואם הוא טוען מזוייף הוא, אינו נאמן כיון שהשטר מקויים⁴.

ואם עדיין לא הגיע זמן פירעון שטרו כשקנה ממנו השדה⁵, אינו יכול לומר אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע את שלך, שהרי עדיין לא הגיע זמנו וזה היה צריך למעות.

ואם הוא במקום שכותבין את השטר ואח"כ נותנין המעות, אף על פי שהגיע זמנו אין טענתו טענה, שזה יאמר לו לא מכרתי לך את השדה אלא כדי שיהיה לי ממה לגבות ממך חובי, כי יראתי פן תאמר אין לך במה לשלם, ולכך הוכרתי לכתוב לך שטרך ולתת לך את השדה אף על פי שהיית

¹ שו"ע ונו"ב חו"מ פה א

² דוקא כשמוציא שטר או מברר בעדים, הא לאו הכי נאמן ראובן במינו דלא מכרתי לך ולא קיבלתי ממך מעות. ש"ך שם א

³ סמ"ע שם א

⁴ ולי נראה דליכא מאן דפליג בהא, דהלילה לפסול שטר מקיים בטענת מזויף משום הוכחה מה שאנו רואין בעין שאינו כן. ש"ך שם ד

⁵ אפילו היה ביומא דמישלם זמנו מ"מ לא היה יכול לכופו לפרוע לו או ביומו, כ"כ הסמ"ע [סק"ג]. ואף שיש לחלק, דהתם טעמא הוא כדאמרינן בש"ס [כתובות ק"י ע"א] דעביד אינש דיוזף ליומא, אבל מאן לימא לן שמוכר אדם שדה ליומיה, מ"מ נראה עיקר כהסמ"ע, ודוק. ש"ך שם ה

תרומות והנצחות – בנק הדואר חי"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

חייב לי, ואין זה יכול לומר לו היה לך למסור מודעא קודם שכתבת השטר, שזה יאמר חברך חברה אית ליה ויראתי פן יודעו לך הדברים⁶, ותחזור בך מהמקח באמרך אין לך מעות⁷.

ואם הוא במקום שקונים בכסף לבד בלי שטר, י"א שגם כן לא הפסיד שטרו, שטוען תיכף כשלקחתי ממך כסף השדה, נתנה לך השדה ולא היה אפשר לחזור מהמכירה כלל⁸. וי"א⁹ שהפסיד שטרו.

ב. שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה ... זה גובה שטר חובו

וזה גובה שטר חובו

ראובן¹⁰ הוציא שטר על שמעון וחזר שמעון והוציא שטר על ראובן, והוא מאוחר לשטרו של ראובן וגם הגיע זמן הפרעון של ראובן קודם שלוח משמעון, יכול שמעון לומר לראובן אילו הייתי חייב לך לא היה לך ללוות ממני אלא היה לך ליפרע בחובך. בין במקום שכותבים השטר קודם קבלת המעות ובין במקום שכותבים השטר לאחר קבלת המעות¹¹. ויש מחלקים גם כאן שרק במקום שהמלוה נותן ללוה המעות ואחר כך כותב לו השטר, שאז יכול שמעון לומר לראובן אילו הייתי חייב לך למה כתבת לי השטר

⁶ והקשה הט"ז דא"כ בכל מכירה באונס נימא שלכן לא מסר מודעא משום דחברך חברה אית ליה, ומה שתיירין הסמ"ע דשאני הכא שסמך על השטר שבירו, דהה"ט דהא במכירתו מרע לשטרא, ואם תאמר דרבנן ס"ל שאין השטר מתקלקל ע"י כך, א"כ א"צ מודעא ולמה להו למימר חברך חברה אית ליה, וע"כ תירין הט"ז דבהכי פליגי אדמונ וחכמים, דבמכירת השדה יש פנים לטובת הלוה שיש בו כמו הודאה שאינו חייב לו, ויש פנים לטובת המוכר שיהיה לו למשכנו, וס"ל לאדמונ דטובת הלוה עיקר, דאם לטובת המלוה היה לו לכתוב מודעא בסתר שלא תזיק לו המכירה, ורבנן ס"ל שלא רצה המוכר להכנס בספק זה, דשמא כל הטובה שלו תתקלקל, וע"כ אינו כותב מודעא וסומך על שהב"ד ידעו מעצמם שכונתו היתה כדי למשכנו, משא"כ בעלמא שלא יוכלו הבי"ד לידע איך היה. והחכ"צ בהגהותיו כתב דלא קשה מידי, דבכל מודעא יש סברא דאגב אונסיה וזווי נמר ומקנה, וכל שלא מסר מודעא אין לנו הוכחה נגד סברא זו, משא"כ הכא שיש לו שטר חוב מקודם על הלוה, ואנו רוצים לבטלו מכח מכירת השדה, וכיון שיש סברא דחברך חברה אית ליה, ואין המכירה הוכחה, אין אנו יכולים לבטל השטר, עיין שם, ובעין זה כתב בנה"מ סק"ד, ועיי' שער משפט שם.

⁷ סמ"ע שם ה

⁸ אורים שם ו

⁹ קצוה"ח שם א ונתיה"מ ה

¹⁰ שו"ע ונו"כ שם ג

¹¹ ואינו דומה למוציא שטר חוב על חבירו ומכר לו השדה, דלעיל דבאתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זווי, שאינו יכול לומר לו אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע בחובך, דשאני התם שיכול לומר חששתי שמא תוציא המעות ולכך מכרת לי השדה שאוכל אחר כך למשכנך בו, אבל הכא אפילו באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זווי כשזה טוען אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע מחובך אין לזה שום טענה כנגדו, דכיון שהשטר ברור כך נקל לו לתובעו בדין וליפרע ממנו כמו שיכול לפתותו שילוה לו. לבוש וי"א שהיה לו לתבעו ולא להיות עבד לזה לאיש מלוה. אורים שם יג

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

כשהיו המעות בידך היה לך לתופשם בחובך, אולם במקום שכותבים השטר ואחר כך מקבלים המעות, אינו יכול לטעון היה לך ליפרע בחובך, שיאמר המלוה הוצרכתי למעות ולא יכולתי לעכב ולדון עמך. ושני השטרות שטרות מעליא נינהו, ואז כל אחד גובה חובו לפי שטריו.

והוא ששטרו של ראובן הוא ברור ואין בו פקפוק, אבל אם יש טענה על השטר כגון שיש בו חשש אסמכתא וכיוצא בה, יכול לומר יראתי שמא לא אוכל לגבותו מטעם הטענה שהיה לך עליו, ואני הוצרכתי למעות ולא היה לי פנאי לדון ולנגוש אותך. וי"א¹² שאין זו טענה אלא אם הוא במקום שכותבים שטר קודם לנתינת המעות¹³.

ואפילו אם יש לראובן זיבורית ולשמעון עידית, אינו יכול לומר לויתי ממך כדי שאגבה ממך העידית בחובי שהרי אין לך קרקע אחרת, ואני אגבה אותך הזיבורית שלי אחר כך בחובך, שאפילו אם לא לזה ממנו והיה תובעו בדין היה יכול לגבות ממנו העידית שלו בחובו שהרי אין לו קרקע אחרת, ואם לזה ממנו כדי להגבותו הזיבורית שלו, אין דרך בני אדם ללות כדי למכור נכסיהם, ואם יאמר אף על פי כן אני כוונתי למכרה ושאיפרע ממנה המעות, כך היה יכול ללות מאחר כדי להגבותו את הזיבורית שלו.

ג. דנולי עלמא עידית ועידית בינונית ובינונית זיבורית וזיבורית ודאי הפוכי מטרתא הוא ... עביד איניש דיזיף ליומיה

אם זמן השטר¹⁴ שמוציא שמעון על ראובן היה קודם שהגיע זמן פרעון שטרו של ראובן, אז בכל ענין כל אחד גובה חובו, שאין יכול לומר לו היה לך ליפרע מחובך שהרי עדיין לא הגיע זמנו, ואפילו היה ביום אחרון, כגון שראובן הלוח לשמעון בשטר לחמש שנים וביום שנשלמו הה' שנים בא ראובן ולוח משמעון לעשר שנים, אין שמעון יכול לומר לראובן אילו הייתי חייב לך למה שעבדת עצמך בשביל יום אחד, לפי שאדם עשוי לשעבד עצמו

¹² אורים שם יא

¹³ דאי יהבי זוי בתחילה איך שייך הוצרכתי ללות כי לא היה לי פנאי לדון, הלא המעות בידו וחבירו יצטרך לנגוש אותו אם ירצה לבטל השטר, וע"כ דמיירי בכתבי שמרא תחילה, והוא לפי דעת הרמ"ה (הובא בסור ס"ג) דסבירא ליה בכל גווי לאחר זמן פרעון הפסיד שטרו, וע"ז כתב הרמ"א דבכי האי גוונא לא הפסיד, ואם כן אף זהו רק סניף בעלמא, דהא לדעת רוב מחברים בלא"ה לא הפסיד שטרו, ואם כן בצירוף סברא זו ודאי דהלכה כוותיה, והן הן ממש דברי הרא"ש ולכן אין מקום להשגתו וצ"ע שלו. אורים שם

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

להיות עבד לזה לאיש מלוה כשצריך למעות אפילו בשביל יום אחד, וגובה זו שלו לסוף חמש שנים וזה שלו לסוף עשר שנים

אם יש לשניהם עידית או בינונית או זיבורית או שיש לאחד עידית או בינונית ולשני זיבורית, עומד כל אחד בשלו, שאפילו אם יבא בעל הזיבורית תחלה לגבות מהעידית או מהבינונית של חבירו ולהגבותו זבורית שלו אין שומעין לו, אלא כיון ששניהם תובעין זה את זה מגבין לבעל העידית או בינונית מזיבורית של זה ותעשה הבינונית שלו עידית דק"ל בשלו הן שמין, וחוזרין ומגבין לזה מזיבורית שלו. וכן אם יש לזה בינונית וזיבורית ולזה זיבורית עומד כל אחד בשלו, שהרי הבינונית תיחשב לו כעידית דששלו הן שמין ונמצא מגבהו מזיבורית, אבל אם יש לזה עידית ובינונית ולזה זיבורית אפילו היו שני החובות שוין, אין אומרים יעכב זה מלות חבירו בשביל מה שהלוהו, שסתם כל המלוה לחבירו על דעת לגבות מקרקע שלו הוא מלוהו אם לא יפרע לו מעות מזומנים, לפיכך בי"ד יורדין לנכסי כל אחד ומגבין לשכנגדו את חובו וזה גובה וזה גובה ממה נפשך, שאם יגבה בעל הזיבורית תחלה יגבה בינונית של זה ותחזור הבינונית הוזה שבא לידו עידית, וזיבורית שלו בינונית ומגבין לו ממנה, ואם יגבה בעל הבינונית תחילה הרי גובה הזיבורית ויש לו עכשיו עידית ובינונית וזיבורית, וכשיבא זה לגבות ממנו יגבה ממנו מן הבינונית כדין בעל חוב שגובה בבינונית.

ד. אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מזיבורית ... אבל היכא דתפס תפס

שנים¹⁵ שהוציאו שטר חוב זה על זה כנזכר, אם מת אחד מהם והניח יתומים קטנים ולא הניח קרקעות, מדינא דגמרא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב, לפיכך היתומים גובים מן השני מטלטלין והוא יפסיד שאין לו ממה לגבות, ואם פקה הוא יגבה אותם קרקע וחוזר וגובה אותה מהם, ועכשיו שתקנו הגאונים שגובין ממתלטלי דיתמי כל אחד עומד בשלו אפילו לא הניח להם אביהם כלום, שאם יגבו מזה חוזר וגובה אותו מהם אחר שתקנו הגאונים שגובין ממתלטלי דיתמי.

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם ד ה

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ואפילו היתומים הם קטנים אין אומרים שהם יגבו מיד וזה לא יגבה מהם עד שיגדלו, משום דקי"ל שאין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדלו, דטעמא שאין נזקקין לנכסי קטנים הוא משום חששא שמא התפוס מחיים מטלטלים לפרעון, אבל כאן שבא להחזיק ולתפוס מה שבידו בכדי חובו שנתחייב לו אביהן בחייו, משום חשש זה אין מוציאים ממנו לתת ליתומים¹⁶.

ה. שלש ארצות ... אין מוציאים מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאים מעיר לעיר ומכרך לכרך

הנושא אשה בארץ אחרת שאינה מקום מגוריו מן הסתם היא נישאת על מנת שתדור עמו במקום שהוא הפין, ואם שניהם ממקום אחד מן הסתם היא נישאת לו על מנת שידור עמה במקום שנושאה, אולם לפעמים לא מסתדר לו מסיבו שונות לדור בעיר זו ורועה ללכת לעיר אחרת, וחלקו חז"ל הארצות לפי חכמתם ז"ל באומד דעת הנשים מאיזה עיר או מאיזה ארץ יכול להוציאה לעיר או לארץ אחרת,

לפיכך אמרו חז"ל שלש ארצות הן בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין נישואין, יהודה ועבר הירדן והגליל, וכן הדין בכל מדינות הישוב שהם חלוקות לארצות כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן, והוא הדין שאר כל הארצות החלוקים בשמות ללשוונתם¹⁷. או שהם ממשלה או מלכות אחרת אפעלו אינם חלוקים בלשונם¹⁸.

ומשום כך מי שנשא¹⁹ אשה בארץ אחרת שאינה מקום מגוריו²⁰ או אינה מולדתו כופין אותה ויוצאה עמו לארצו, אפילו מעיר לכפר או מכפר לעיר,

¹⁶ סמ"ע שם יט

¹⁷ אף על פי שמסתמי יהודה וגליל ועבר הירדן היו מדברים בלשון הקודש אפשר היה שינוי בלשונם כדאמרינן בעירובין גלילאה דלא דייקו לישני וזה לשון הד"מ אם תאמר שלעזי"א וריינו"ם ופרנקי"ן מקרי חילוק ארצות א"כ איך יתכן שא"י שהיתה ת' פרסה על ת' פרסה לא היה בו רק ג' ארצות עכ"ל ולפ"ו לאו בשינוי לשון לחוד תלי' דמסתמי שלעזי"א וריינו"ם יש קצת שינוי לשון אלא בגודל המדינה תלוי וצ"ע למעש' בזמן הזה מה נקרא ארץ אחרת והריב"ש בסי' קע"ז כתב למלכות אחרת אין יכול לכופ אשתו אבל באותה מלכות עצמה מוציאים.

ח"מ שם א

¹⁸ ח"מ שם וב"ש א מהריב"ש

¹⁹ אע"ג שהר"מ מרוטנבורג חילק בין קידש לבין נשא העיקר כדעת הרמב"ם והרי"ף שאין חילוק. ח"מ וב"ש שם ב

²⁰ דאולינן בתר המקום דירה של שעת קידושין וכן הוא במהרי"ט ח"א ס"ו ס"ז ע"ש. בית יעקב שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

ואם לא תלך עמו דינה כמורדת²¹, ותצא בלא כתובה ובלא תוספת, שמן הסתם על מנת כן נשאה אף על פי שלא פירש, ואמרים אנו מסתמא גם היא ידעה ועל מנת כן נשאת לו.

אולם אף על פי שיוכל להוציאה מארץ זו לארץ אחרת או אפילו התנה עמה שיוציאה מארץ זו לארץ אחרת כגון מגליל ליהודה, מכל מקום אינו יכול להוציאה אפילו באותה ארץ עצמה שנשאה שם מעיר לכפר או מכפר לעיר.

אבל הנושא אשה בארצו ומולדתו, אינו יכול להוציאה לארץ אחרת אפילו לארץ מולדתה²², שיכולה לומר – על דעת כך נתקדשתי לך לדור כאן כי יש לי נחת רוח כאן כיון שהורגלתי כאן,

אבל מוציאה מעירו לעיר אחרת ומכפר לכפר באותה הארץ, אולם אינו יכול להוציאה מעיר לכפר ומכפר לעיר, אפילו אם התנה עמה שתצא עמו חוץ לארצו לכפר בארץ אחרת²³, שיש דברים ששייבת העיירות טובה להם ויש דברים ששייבת הכפרים טובה להם וניהא לה יותר לדור בעיר מבכפר, או בכפר מבעיר²⁴. אולם אם הוא מהעיר והיא מהכפר או להיפך צריכה ללכת אחריו²⁵.

ואם התנה עמה שיוכל להוציאה מחוץ לארץ יש להסתפק אם רוצה בסוף להשאר והיא אומרת על מנת כן נשאתיך שתוליכני למקומך וחוץ מקומך היה עלי הוי כאלו היה לי תנאי עמך שתוליכני למקומך או נאמר שהבירה בידו ולא שיהיה מוכרח להוציאה למקומו²⁶. ויש שכתבו בפשיטות שיוכל לקבוע דירתו במקום זה שנשאה בו, ואינו צריך לצאת למקום שהתנו²⁷.

היה דר עמה בעירו ולא מתדר ליה שם, והלך עמה לעירה דרך מקרה ולא אתדר ליה גם שם יכול לחזור ולהוציאה לעיר אחרת. אולם אם היו הנשואין מתחלה בעירה על דעת לדור בעיר' אין יכול להוציא' ממקומה מעיר לכרך²⁸.

²¹ ב"ש שם ב

²² ב"ש שם ה

²³ שלא כל הימנו שיאמר לה כיון שאני יכול להוציאך מכרך של גליל לעיר שביהוד' ב"ש שאני יכול לכופך להוציאך מכרך שבגליל לעיר שבגליל דלית' אלא למה שנתרצית בלבד נתרצית. ח"מ שם ד

²⁴ כי בעיר גדולה יש מעלה דיכול לקנות כל צרכה וחסרון דאין בה ננות ופרדסים כי הכל יושבים שם ודוחקי' ומקרב' בתים זה לזה. ב"ש שם ו

²⁵ ח"מ שם ה וב"ש שם ו

²⁶ ח"מ שם ד

²⁷ כיון לשיטה זו אין שום כפיה עליו אלא הוא יכול לכופך אותה לילך אחריו אבל הוא יכול לדור שם בגליל ולהוציא אותה מעיר לעיר. ב"ש שם ד

²⁸ ח"מ שם ה

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

יש אומרים²⁹ שאם אינו יכול להחיות ולפרנס עצמו, כופין את אשתו שתלך עמו לכל מקום שירצה³⁰, ויש חולקין³¹.

יש אומרים³² שאם היו שניהם מארץ אחת ונשאה בארץ אחרת, וכל שכן אם נשאה בארצה, היא יכולה לכוף אותו לילך עמה לארצה³³ אפילו מכפר לעיר או מעיר לכפר, שכיון שידוע שגם הוא מבני ארצה יכולה לומר על מנת כן נשאתי אותו שילך עמי לארצי ולמקומי, אבל הוא אינו יכול לכוף אותה שיכולה לומר הואיל והורגלתי פה יש לי יותר נחת רוח בכאן, ובעל האבידה חוזר על אבידתו.

אבל שניהם מארץ אחת ונשאה באותה ארץ אין אחד מהם כופה לשני להוציאו מעיר לכפר או מכפר לעיר, אבל מעיר לעיר או מכפר לכפר האשה יכולה לכופו שילך עמה למקומה הואיל והם שוים, אבל הוא אינו יכול לכופה שתלך עמו למקומו דבעל האבידה חוזר על אבידתו³⁴. ורוב הפוסקים פסקו כדעה ראשונה אולם להלכה נוהגים כאן וכאן לחומרא ובמקום שהבעל רוצה לכוף אותה לא כפינן אותה לחוש לדעת זו, ומכ"ש שאין כופין אותו³⁵.

דף קי:

ו. לא מננה היפה לננה הרעה ... אף לא מננה רעה לננה יפה, מפני שהננה היפה בודק

מה שנתבאר שמוציאה³⁶ מעיר לעיר ומכפר לכפר באותה הארץ, אינו יכול להוציאה מננה יפה לננה רעה וגם לא מרעה ליפה, מפני שהננה היפה בודק

²⁹ דעת התרומת הדישן

³⁰ הריב"ש כ' אין ספק שאין האיש יכול לכוף את אשתו ללכת עמו על הספק ולהוליכה מעיר לעיר מדחי אל דחי ובוזה לא נסתפק אדם מעולם, ונ' דאף בעל ת"ה יודה לזה כי בעל ת"ה מיירי שמבקש מאשתו שתלך עמו למדינה אחרת לגור שם היינו שרוצה להוליך אותה למקום מיוחד במדינה אחרת ולקבוע דירתו שם והריב"ש חולק גם על זה כנר' בס"י פ"א ובס"י פ"ח שאם היה בכרש"ך מקום הנשואין לא היה יכול להוליכה למקום שהיו רוצים לקבוע שם דירה מקום תורה והכמה אף שדחקת לו השעה שם בכרש"ך כנזכר בשאלה סימן פ"א. ח"מ שם ט

³¹ דעת הריב"ש

³² דעת ר"ת הוא הפך כל הפוסקים שהוא סובר דהמשנ' מיירי בכפיית האיש מתי תוכל לכופו שילך אחריה כי בכ"מ שאין לאיש הזק ידה על העליונה והוא מהויב לילך אחר' במדינ' אחת מעיר לעיר אם לא בשני מדינות והנשואין היו בעירו אז א"צ לילך אחריה אפילו במקומות שוין או אפילו במדינה אחת והנשואין היו בעירו ואין המקומות שוין אז אין יכולת ביד האשה לכופו להניח עירו מקום הנשואין מאחר שאין המקומות שוין. ח"מ שם ו

³³ דלא כדעת הפוסקים דס"ל דאפילו הנשואין במקומה צריכה לילך אחריו לארצו. ח"מ שם ז

³⁴ ח"מ שם ו

³⁵ ב"ש שם ז

³⁶ שו"ע ונו"כ שם ב

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

כלומר שבנוה היפה צריכה היא להיטפל ולבדוק עצמה כדי שלא תהיה קלה ובעורה ויש לה טורה רב ביותר.

אולם במקום³⁷ בו צריכה היא ללכת אחריו כגון שהוא ממדינה אחרת, הולכת אפילו מנוה יפה לרע, שהרי זה כאלו התנה שתלך אחריו אפילו מדרך לעיר ואפילו מיפה לרע, כמו שנתבאר.

וכן לא יוציאה ממקום שרובה ישראל למקום שרובה גויים, ובכל מקום מוציאין ממקום שרובו גוים למקום שרובו ישראל, אפילו מנוה יפה לרע³⁸.

ואינו יכול להוציאה ממקום שהמושל טוב למקום שהמושל רע אפילו במקום שרובה ישראל³⁹.

וכל מקום שיכול להוציאה ממקומה היינו לאחר שנשא⁴⁰, אבל קודם נשואין לא יוכל להוציאה לשום מקום וצריך לכונסה במקומה אם לא שהתנה בפירוש עם האשה עצמה, אבל אם התנה עם אמה לאו כלום הוא שאין הבת ברשות אמה, אולם אם יש אמתלאות וטעמים לדבריו צריכה האשה לילך אחריו.

ז. שינוי וסת תחלת חולי מעים

שינוי המנהג⁴¹ תחילת סבת החולי ואפי' שינה אותו לטובה. ולכן צריך לשמור מאד אם ישנה וסתו ומנהגו כדי שלא יזיקנו כשגם יהי' מנהגו רע שינויו בפתע פתאום יזיק לו יותר.

ולפיכך יש שנתנו⁴² טעם לכך שנוהגין אנשי מעשה לטעום בערב שבת קודש ממאכלי שבת. להתרגל בערב שבת במאכלי שבת, כדי שלא יהי' כשינוי וסת.

ויש שכתבו שמטעם זה אסור להתענות ערב שבת, כדי שלא יהיו לו שינוי וסת בעת שבא לאכול סעודת שבת, ולא יאכל לתענוג.

בעל תשובה⁴³ המתענה צריך לזוהר בימים שיאכל, כמו שבת ויום טוב וראש חודש, שלא יאכל אלא דברים רכים הנוחים להתעכל, כי שינוי וסת תחילת חולי מעיים. ואפילו מדברים טובים לא ימלא בטנו, פן יחלה ונמצא מבטל קריאת שמע שחרית או ערבית וכן קדושה ברבים, וכן נכשל שאינו מתפלל בעשרה, גם יתבטל מתלמוד תורה. והחכם עיניו בראשו, וזוהר שלא ימלא בטנו

³⁷ ח"מ שם יא

³⁸ ח"מ שם יג

³⁹ ב"ש יב

⁴⁰ עיין ב"ש יג

⁴¹ באור חדש מספיק הלכות דעות פרק ד הלכה כא

⁴² אוצר ההלכה על פי נפש חיה סימן רמט

⁴³ יוסף אומין חלק א אופן שמחת יום טוב סימן תתיט מהראשית חכמה

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

פן יחלה ויבוא לידי ביטול תלמוד תורה ותפילה, בפרט בראש חודש ופורים שהסעודות בהם מדברי סופרים, שאין עשה מדבריהם דוחה עשה מן התורה.

ח. הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחד האנשים ואחד הנשים

כל הנאמר⁴⁴ לעיל ביחס לדירת בני הזוג, אינו אלא מחוזה לארץ לחוזה לארץ או מארץ ישראל לארץ ישראל, אבל מחוזה לארץ לארץ ישראל כופין אחד את השני⁴⁵ לעלות אפילו מנוה היפה ורובן ישראל לנוה הרע ורובן גוים. ומארץ ישראל לחוץ לארץ אין מוציאין אפילו מנוה הרע ורובן גוים לנוה היפה ורובן ישראל⁴⁶.

ט. הכל מעלין ... לאתויי עבדים ... ואין הכל מוציאין ... לאתויי עבד שברח מחוזה לארץ לארץ דאמרינן ליה זבניה הנא וזיל משום ישיבת ארץ ישראל

עבד⁴⁷ שאמר לעלות לארץ ישראל, כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלהו שם, ואם לא ימצא יכתוב לו שטר על דמיו ויניחנו לילך, וכל שכן אדון הדר בארץ ישראל ורוצה לצאת לחוזה לארץ, שאינו יכול לכופו העבד שיצא עמו עד שיתרצה מדעתו או ימכרנו שם, וכל דינים אלו נוהגים אפילו בזמן שהארץ ביד גוים.

עבד שברח מחוזה לארץ לארץ⁴⁸ אין מחזירין לו לעבדות ועליו נאמר (דברים כג פסוק טז) לא תסגיר עבד אל אֲדֹנָיו, ולא דוקא להשיבו אל אדוניו לחוץ לארץ, רק גזירת הכתוב שלא ישיבנו לעבדות כי אינו עבד כלל,

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם ג

⁴⁵ שהרי אפילו אותו כופין. ח"מ שם טז

⁴⁶ ועיין בית יעקב שאם אינו יכול לפרנס או שיש לו סכנה כופין אותה לצאת לחוץ לדוקא במקום שיכולין שניהם להיות ביחד כופין אותו לעלות או לילך עמה למקומה. אבל כשהוא אי"י להיות שם במקום שהאשה רוצה כופין אותה שהאשה מהוייבת להיות עם הבעל ביחד במקום שאפשר לו להיות

⁴⁷ שו"ע ונו"כ יו"ד רסז

⁴⁸ רמב"ם עבדים פ"ח ה"י מנחת חינוך תקסח אות א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ואפילו רבו רוצה למכרו בארץ ישראל לאחר, או שרבו הולך בעצמו לארץ ישראל אסור, כי נפקעה ממנו העבדות⁴⁹ על פי גזירת הכתוב.

וי"א⁵⁰ שעדיין עבד הוא ומותר לרבו למכרו לאדון אחר בארץ ישראל, וכ"ש אם רבו עולה בעצמו לארץ ישראל שנשאר ברשותו, וכל הלאו אינו אלא רק שלא להחזירו לחוץ לארץ. וי"א⁵¹ דאע"ג שמותר לרבו למכרו לאדון אחר בא"י, עכ"פ הוא עצמו אינו יכול להשתעבד בו, שמא ישדלנו בדברים ויחזירנו אחריו לחו"ל.

ואומר לרבו⁵² שיכתוב לו גט שחרור⁵³. וכתוב לו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו, ויתן לו ואם לא רצה האדון לשחררו, מפקיעין ב"ד שיעבודו מעליו וילך לו, ומ"מ צריך גט שחרור⁵⁴ כדי להתירו בקהל ישראל.

וקודם שנתן לו גט שחרור הרי זה מעוכב גט שחרור, וי"א⁵⁵ דאוכל בתרומה אם אדונו כהן ומותר בשפחה. וי"א⁵⁶ שאסור בתרומה ובשפחה.

עבד זה שברח לארץ, וי"א⁵⁷ שהרי הוא גר צדק וחייב בכל המצוות ככל גר אחר. וי"א⁵⁸ שעד שלא כתב לו רבו גט שחרור, הרי הוא ככל העבדים. ואחר שישתחרר בגט שחרור דינו ככל הגרים.

⁴⁹ וכ"מ לשון הרמב"ן עה"ת שם "נראה שהוא מצוה שיהיה בן חורין ולא נעבוד בו אנחנו והטעם במצוה הזו, כי עמנו יעבוד את השם, ואיננו הגון שנחזירנו אל אדונו לעבוד ע"ז ועוד שיתכן שילמד דרך מבוא העיר, כי בענין כזה ילכדו מדינות רבות על ידי העבדים והשבויים הבורחים משם ורבותינו אמרו (גיטין מה) אפילו בעבד כנעני של ישראל שברח מהוצה לארץ לארץ, שגם זה יעמוד לפני יושבי ארץ השם, וינצל מעבוד היושבים על אדמה טמאה ושאיין כל המצוות נוהגות שם"

⁵⁰ רבנו יוסף בתוס' בד"ה ה"ג וכו' והידושי המהרש"ל על הרא"ש בגיטין פ"ד סי' מ"ג אות א
⁵¹ הרא"ש

⁵² שם ברמב"ם ומנ"ח ושו"ע יו"ד רסז סעי' פה

⁵³ ודוקא שטר שחרור דכסף אינו מועיל כיון שאין לאדונו בו קנין ממון אלא רק קנין אישות (איסור) וכן שחרור שלא לשמה לא מהני מטעם שטר קנין, ולא שייך מה שקנה עבד וכו', דהרי ידו לעצמו כיון דאין עליו קנין ממון לא מפקיע קנין ממון, דבלאו הכי אין עליו קנין ממון רק צריך שטר כמו גט להפקיע מעליו האיסור מנ"ח מצוה שמו אות ו

⁵⁴ דבי"ד יכולים לעשות כדין התורה שלא להחזירו ולהפקיע שעבוד הממון מעליו אבל עדיין יש עליו דין איסור וזה צריך גט שחרור להפקיע

⁵⁵ תוד"ה מעוכב גיטין מב ע"ב וד"ה אותו העבד שם מ ע"א

⁵⁶ דעת הרמב"ם פ"ט מתרומות ה"ה וכן דעת רש"י בגיטין מ' ע"א ד"ה אתי, דאסור בשפחה ואסור בבת חורין דהוי משוחרר ואינו משוחרר

⁵⁷ כך הוא לשון הרמב"ם "הרי הוא גר צדק" נראה מדבריו אף שלא כתב לו האדון גט שחרור מ"מ הרי זה גר צדק, וחייב ג"כ בכל המצוות. ואפשר הרמב"ם לשיטתו בפ"ט מתרומות הל' ה' דאינו אוכל בתרומה, א"כ הוי ליה כמשוחרר, ועיין בגיטין מ"ב ע"ב בתוס' שם ואין כאן מקומו. וכדעת הרמב"ם כן דעת ר"ת בכתובות ק"י ע"ב בתוס' בד"ה ה"ג וכו', עי"ש

⁵⁸ רבנו יוסף בתוס' שם, וכן הרא"ש פ"ד בגיטין (סי' מ"ג), כתבו בפירוש דהאדון יכול למכור אותו בארץ ישראל ועיין ברא"ש דהלא תעשה הוא שלא להחזירו לחוץ לארץ. ולדבריהם הוי עבד גמור בארץ ישראל,

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

ו"א⁵⁹ שאם חזר העבד מעצמו לחו"ל מותר להחזירו לאדונו, ואין בו משום לאו זה. וי"א⁶⁰ שאסור להחזירו לאדונו כיון שנפקע ממנו השיעבוד לאדונו.

לאו זה נוהג גם, בשפחה כנענית, ובחציו עבד וחציו בן חורין⁶¹.

ונוהגת מצוה זו אפילו בזמן הזה, בזכרים ונקבות, שהכל מוזהרים שלא להשיבו אל אדונו אחר שהוא בורח אל הארץ הנבחרת, ודוקא במקומות שיש בהם קדושה עתה, אבל אותן מקומות⁶² שבטלה קדושתם בגלות הארץ, ולא חזרו וקידשו בקדושה שניה אין נחשבים ארץ ישראל, ועבד הבורח לשם אין לאו בהסגרתו⁶³.

קנסו רבנן שהמוכר עבדו לחו"ל לארץ⁶⁴ או לסוריא או לעכו, יצא לחירות וכופין את רבו השני⁶⁵ לכתוב לו גט שחרור ומפסיד הדמים. ואפילו אם אמר הקונה איני רוצה להוציאו לחו"ל לארץ, אשתעבד בו בארץ ישראל, אין שומעין לו. ככיון שמתחילתו קנאו להוציאו לחו"ל ודין זה נוהג אפילו בזמן הזה⁶⁶.

אבל עבד שיצא אחר רבו מרצונו לחו"ל ומכרו שם, איבד זכותו ואינו יוצא לחירות שהלא מדעתו בחר להיות תמיד בחו"ל. במה דברים אמורים, כשיצא רבו על מנת שלא לחזור לא"י, אבל אם דעת רבו לחזור ויצא אחריו ומכרו שם, יצא לחירות וכופין את הלוקח לשחררו שהרי העבד יצא ע"מ לחזור אבל עכ"פ אין קונסין הלוקח שיפסיד דמי המכירה כיון שקנאו בהיתר בחו"ל⁶⁷.

עבד שאמר לעלות לארץ ישראל, כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלהו שם.

רצה האדון ליצאת לחו"ל לארץ, אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה. ודין זה בכל זמן, אפילו בזמן שהארץ ביד עובדי כוכבים.

**י. הוא אומר לעלות ... כופין אותה לעלות ואם לאו תצא
בלא כתובה היא אומרת ... כופין אותו לעלות ואם לאו
יוציא ויתן כתובה**

⁵⁹ היינו לרא"ש ור' יוסף הנ"ל הסוברים שהוא עבד, רק דעיקר האיסור דלא יסגיר אותו מארץ ישראל לחו"ל לארץ, א"כ בהזר אח"כ ונתיישב בחו"ל לארץ מותרים להסגיר אותו לרבו,

⁶⁰ היינו לשיטת הרמב"ם דס"ל דנפקע ממנו השיעבוד וא"כ אסור להחזירו לאדונו (מנ"ח שם)

⁶¹ מנ"ח שם אות ג

⁶² עיין חגיגה ג ע"ב

⁶³ מנ"ח שם אות ה

⁶⁴ עיין בספרי ובמש"ך חכמה כאן דמשמע שהוא מדאורייתא שיוציא לחירות

⁶⁵ שאם לא היה קונה לא היה לרבו הראשון למי למכור

⁶⁶ שם סעי' קכח

⁶⁷ שם סעי' קכט

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אמר האישי⁶⁸ לעלות והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה, אבל נכסי מלוג הם שלה, ונכסי צאן ברזל הקיימין נוטלת, ואם אינן קיימין אם הוא הפסידן אין צריך לשלם, ואם נגנבו או נאבדו חייב באחריותן וצריך לשלם, ונכסי מלוג אינו חייב באחריותן, לפיכך אם נגנבו או נאבדו אינו חייב לשלם, ואם הוא הפסידן חייב לשלם.

ומה שכתובה אין לה דוקא כל זמן שהוא נשאר בארץ ישראל, אבל אם חוזר אפילו לסוף כמה שנים להתיישב בחוצה לארץ צריך לשלם לה או ליורשיה אף כתובתה, שאם לא כן כל איש שירצה להבריה כתובה מאשתו ילך לארץ ישראל ויחזור.

אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה, יוציא ויתן כתובה אף בזמן הזה⁶⁹, והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל לירושלים, שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין משם, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין משם.

יש מי⁷⁰ שאומר הא דכופין לעלות לארץ ישראל היינו בדאפשר בלא סכנה, אבל במקום סכנה כגון סכנת ליסטים או סכנת ים אסור לסכן עצמו.

יא. בתר שיעבודא אזלינן... בתר גוביינא אזלינן... מקולי כתובה שנו כאן

אם כתב⁷¹ בכתובה עיקר כתובתה ותוספת מעות סתם, אינה גובה אלא בפחות שבמטבעות. כיצד, אם נשא אשה במקום אחד וגירשה במקום אחר, והאשה שם עמו במקום שמגרשה שם, אם מעות של מקום הגירושין הם טובים ממעות מקום הנישואין נותן לה ממעות מקום הנישואין, ואם מעות של מקום הנישואין הם טובים ממעות של מקום הגירושין נותן לה ממעות מקום הגירושין, וכן אם ירד ערך המטבע או עלה נותן כשער הנמוך⁷², אף

⁶⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז עה ד

⁶⁹ עיין האחרונים שהוא מחלוקת ראשונים בזמן הזה אולם כבר הכריעו ביו"ד רסז גבי עבד שאף בזמן הזה נדהג. אולם י"א שאשה אינה יכולה לכופו מחמת שמצוות התלויות בארץ אינם מוטלות עליה. ובבאור הגר"א סיים והכל לפי הענין

⁷⁰ שו"ע ונו"כ שם ה

⁷¹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ק ה

⁷² ב"ש שם כג

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

על גב שבשאר חוב נותן לעולם ממועות של המקום שנשתעבד שם, בכתובה הקילו מן הטעם שכתבנו שיותר משאיש רוצה לישא כו'.

וכל זה דוקא כשיש בשיווי המטבע שהוא מגבה לה שיעור מאתים ומנה שתקנו לה חכמים, אבל פחות מכאן אי אפשר, דהא קיימא לן כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאמנה ממנה הרי בעילתו בעילת זנות. ואם פירש בכתובה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת, לעולם גובה ממנו כמו שכתוב בכתובה, דמה שכתוב בה הוא כאילו הלוחה לו כך, והוא שלא יפחות ממאתים.

אולם הנדוניא דינה כחוב כמו שיבואר להלן

וכל זה דוקא שהיא עמו שם במקום שמגרשה, אבל אם אינה שם והוא שולח לה הגט למקום הנישואין הולכין אחר מקום הנישואין.

**יב. המוציא שטר חוב על חבירו ... כתוב בו סתם הוציא
בבב' מגבהו ממועות בבב' הוציא בארץ ישראל מגבהו
ממועות ארץ ישראל כתוב בו כסף סתם מה שירצה לזה
מגבהו ... ואימא נסכא ... דכתיב ביה מטבע**

בכל הלשונות⁷³ שבשטר הולכין אחר הפחות שבמשמעות לשון השטר, דיד בעל השטר על התחתונה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, לפיכך אמרו אם היה כתוב בשטר פלוני לזה מפלוני כסף, נותן לו חתיכה של כסף שהוא פחות שבמשקלות, שכן הוא משמעותיה. שסתם הלואה כסף אם לא נכתב בצדו דהלוחה לו מטבע, ודאי כסף במשקל הלוחה לו, שמשקל הוא ג"כ דבר הידוע ומסומן להשיב לו בו כפי מה שהלוחה⁷⁴.

כתוב בו מטבע של כסף, אם פרוטות של כסף יוצאות באותו מקום נותן לו פרוטה של כסף היוצאות שם, ואם אין פרוטות של כסף יוצאות שם נותן לו מטבע של כסף הקטן שיעא שם. ועכשיו בזמן הזה אין חלוק בין דינרי לדינרין⁷⁵ ולעולם נותן לו הפחות שבמשמעות הלשון לפי הלשון הנהוג בינינו.

⁷³ שו"ע ונו"כ הו"מ מב יג

⁷⁴ סמ"ע שם לג

⁷⁵ לבוש שם

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

ואם אין שום מטבע מפורש בשטר, הולכים אחר המטבע של אותו המקום שנכתב בו, אם נכתב בבבל נותן לו מטבע של בבל, ואם נכתב בארץ ישראל נותן לו מטבע של ארץ ישראל, שמן הסתם מטבע של המקום שנכתב בו הלוחו.

ואם אין מפורש⁷⁶ בו באיזה מקום נכתב נותן לו מהמטבע הקטן היוצא באותו מקום שמוציא אותו השטר, ואם טוען הלוח המעות שאני חייב לו הן פחותין מזו המטבע, הואיל ומוציא השטר במקום זה וגם הלוח הוא בכאן ישבע המלוה ויטול, דאמרינן כאן דרו ונשאו ונתנו מעולם וכאן נכתב השטר. מיהו אם הביא הלוח ראיה שהיו דרין מתחלה במקום שהמטבע פחותה מזו, נותן לו הפחות.

יג. לעולם ידור אדם בארץ ישראל בעיר שרובה עובדי כוכבים

לעולם⁷⁷ ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז, שנאמר (שמואל א כו פסוק יט) כי גרשוני היום מהסתפת פנתלת יהו' לאמר לך עבד אלהים אחרים, ובפורעניות הוא אומר (יחזקאל יג פסוק ט) ואל אדמת ישראל לא יבאו.

נאמר בפרשת ראה (דברים יב פסוק ראה) כי יכרית יקנך אלהיך את הגוים אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך וירשת אתם וישבת בארצם⁷⁸. ונצטוונו בזה לישוב בארץ ישראל ולדור בה. ולדעת הרמב"ן⁷⁹ ציווי זה נצטוונו בו מן התורה לדורות, אפילו בזמן הגלות⁸⁰. ולכן לדעתו נמנה חיוב

⁷⁶ שו"ע ונו"כ שם יד

⁷⁷ רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה יב

⁷⁸ עוד נאמר (שם יט א) "כי יכרית ה' אלקיך את הגוים אשר ה' אלקיך נותן לך את ארצם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם".

⁷⁹ סהמ"צ הוספות למ"ע ד ובפירושו עה"ת במדבר שם.

⁸⁰ והוא בכלל מצות הכיבוש, שנלמד מהפסוק: "והורשתם את הארץ וישבתם בה" (במדבר לג נג). והביא הרמב"ן שם ראיה לדבריו ממה שנאמר "מעשה ברי' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל ר' יהודה בן בתירה ללמוד הימנו תורה והגיעו לציידן וזכרו את ארץ ישראל זקפו את עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה "וירשת אותם וישבת בארצם", הזרו ובאו להם למקומם ואמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה". וביאר הפאת השולחן סי' א ס"ק יד שר' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר ור' יהודה בן בתירה היו אחרי החרבן, ומוכח שזוהי מצוה מן התורה לדורות, שעל מצוה דרבנן לא היו אומרים שהיא שקולה ככל המצוות שבתורה.

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

זה במנין המצוות⁸¹. והרמב"ם⁸² סובר שאין בכך חיוב מן התורה⁸³, ומכל מקום אף לדעתו מדרבנן יש מצוה לדור ולישב בארץ ישראל אף בזמן הזה⁸⁴.

רבינו חיים הכהן מבעלי התוס'⁸⁵ סובר שחיוב זה נובע מהחובה לקיים את המצוות התלויות בארץ שקשה להזהר בהם ולכן בזמן הזה אין מצוה לדור בארץ ישראל⁸⁶. וחלקו עליו וכתבו שמצות הישיבה בארץ ישראל היא חיובה נובע מקדושת הארץ, שקיימת תמיד ואפילו בשעת חורבן הארץ, ולכן חייבים תמיד במצוה זו⁸⁷ שכשהדרכים משובשות ויש סכנה בהליכה לארץ ישראל אין חיוב לעלות לארץ ישראל⁸⁸.

⁸¹ וכ"כ החרדים פ"א ממצוות עשה התלויות בארץ אות טו. ועי' מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' כה ותשב"ץ ח"ג סי' רפה ומנ"ח בסוף הספר שהסכימו לדעת הרמב"ן. ועי' נועם ט"ז עמ' נא ששיטת הרמב"ן היא שיטת כל הפוסקים מהרי"ף עד השו"ע, ועי' בספר ישוב א"י לר"ז מינצברג.
⁸² בסהמ"צ ועוד.

⁸³ וביאר המגלת אסתר (על תוספות הרמב"ן למנין המצוות) שלדעת הרמב"ם מצות הכיבוש נהגה רק לשעתה, בימי משה ויהושע בן נון, ודוד וכל זמן שלא גלה עם ישראל מהארץ ולכן הרמב"ם לא מנה את המצוה הזו במנין המצוות שלו, כיון שמצוה שאינה נהגת לדורות אינה נמנית בתרי"ג מצוות. ועי' קונטרס מצוות ישיבת א"י, ווילנא תרנ"ח, שמשיב על דברי המגלת אסתר, ועי' ויואל משה, ברוקלין תשכ"א, עמ' קצח.

⁸⁴ פאת השלחן שם. ועיין קונטרס ישוב ארץ ישראל באוצר הפוסקים סוף סי' עה (כרך כ' עמ' א-לח).
⁸⁵ בתוס' כתובות קי ע"ב.

⁸⁶ כי יש כמה מצוות התלויות בארץ שאין אנו יכולים להיזהר בהן ולעמוד עליהן.

⁸⁷ שו"ת מהרי"ט ח"ב סי' כה, ועי"ש שהוכיח שכל הראשונים חולקים על ר"ח כהן, והוכיח מדברי חז"ל שאין מצות הישיבה בארץ ישראל מפני קיום המצוות התלויות בארץ אלא מפני קדושת הארץ, וקדושה זו ישנה תמיד אפילו בשעת חורבנה, ועוד שמי שירצה לקנות לו קרקע בארץ ישראל יוכל לקיים כל המצוות התלויות בארץ, בין מצוות עשה כגון לקט שכחה ופאה וכיוצא ובין מצוות לא תעשה, ומי מעכב בידו, ועי"ש במהרי"ט שסובר שגם רבינו חיים כהן אמר את דבריו רק כשיש סכנה בדרכים. ועי' שו"ת מבי"ט ח"א סי' רמה וח"ג סי' קלא ובכנה"ג אהע"ז סי' עה הנב"י אות כה, ויש אומרים שו"ת הרשב"ש סי' ב.

⁸⁸ וכ"כ מהרי"ט שם בדעת רבינו חיים כהן הנ"ל. ועי' תוס' כתובות שם. ועי' הנהגות מרדכי סוף כתובות ותשובות הרא"ש שבב"י אהע"ז סו"ס עה ושו"ע שם ה, אלא ששם מדובר על לגבי כפייה של בעל את אשתו לעלות לארץ ישראל, אבל בלי כפייה אולי יש בכך מצוה תמיד.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות שבתורה⁸⁹. וכל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון⁹⁰.
ודומה כמי שיש לו אלוה⁹¹. וכל הדר בחוצה לארץ – דומה כאילו עובד עבודת כוכבים⁹².

כל היוצא לחוץ לארץ דהיינו שדר בארץ ישראל ויוצא משם לחוץ לארץ, כאילו עובד עבודה זרה⁹³,

עיקר המצוה היא לדור בקביעות בארץ ישראל, ולכן העולה לא"י על מנת לחזור אין זה בכלל עיקר המצוה עשה של ישיבת ארץ ישראל⁹⁴.

המהלך בארץ ישראל ארבע אמות [אפילו שאינו דר בה בקביעות] זוכה לחיי העולם הבא⁹⁵.
אבל אין זה בכלל המצוה עשה של ישיבת ארץ ישראל, וכנ"ל⁹⁶,

גדולי החכמים היו מנשקים תחומי ארץ ישראל ומנשקים אבניה ומתגלגלים על עפרה⁹⁷.

נשים חייבות במצות ישיבת ארץ ישראל⁹⁸

⁸⁹ ספרי על דברים יב, תוספתא ע"ז פ"ה, – ונלמד מסמיכות הפסוק "וירשת אתם וישבת בארצם (דברים יב כט), למה שנאמר שם "שמור ושמעת את כל הדברים האלה". ועיין בהנהגות הגר"א לספרי שם. ועי' רמב"ן ויקרא יח כה ופי' רבינו הלל לספרי שם שגירסתם היתה: "וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות", (דברים יא לא–לב).

⁹⁰ דברי רבי אלעזר בכתובות קיא ע"א, ונלמד ממה שנאמר (ישעיה לג כד): "ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשא עון", ופירש רש"י – "כלומר, אל יתרעם לומר צר לי, כי כולם נשואי עון", [ועי' בגמרא שרבא אמר לרב אשי שאנו חולקים ולומדים את הפסוק לגבי סובלי חלאים]. והובא ברמב"ם מלכים פ"ה ה"א וז"ל "כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין".

⁹¹ שנאמר: (ויקרא כ"ה) "לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים", – ברייתא בכתובות קיא ע"א, לגרסא שלפנינו וראה לקמן את גרסת הרמב"ם ועוד ראשונים.

⁹² שנאמר לגבי דוד המלך (שמואל א' כ"ו) "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלקים אחרים", – וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל – כאילו עובד עבודת כוכבים.

⁹³ שנאמר: "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים" (שמואל א' כו יט) [וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים, אלא לומר לך כל היוצא לחו"ל כאילו עובד עבודה זרה], – רמב"ם מלכים שם ה"ב, וכך גרס בגמרא בברייתא בכותבות י' ע"ב "כל היוצא לחו"ל", במקום הגרסא שלפנינו שהובאה לעיל "כל הדר בחוץ לארץ וכו', וכך גרס גם הרמב"ן בסהמ"צ בהוספות למצות עשה ד, ועי' פאת השלחן סי' א ס"ק ה.

⁹⁴ מהרי"ט שם, ח"ב סי' כה.

⁹⁵ כתובות קיא ע"א, רמב"ם מלכים פ"ה ה"א, שנאמר (ישעיה מב ה) "נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה" – מהרי"ט ח"ב סי' כה, ועי' כתובות שם.

⁹⁶ שעיקר המצוה היא לדור בה בקביעות, אלא שמכל מקום יש לו זכות כשההלך בה ד' אמות.

⁹⁷ ע"פ הנאמר בתהלים (קב טו): "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יהננו", והובא ברמב"ם שם ה"י, ומקורו בסוף מסכת כתובות.

⁹⁸ ר"ן בשם הראב"ד סוף כתובות, [וכמו שאמרו (כתובות קי ע"ב) כשם שהאיש יכול לכוף את האשה שתעלה עמו מחוץ לארץ ישראל, כך האשה יכולה לכוף אותו שיעלה לארץ ישראל].

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

עבדים כנענים חייבים במצות ישיבת ארץ ישראל⁹⁹.

יש אומרים¹⁰⁰ שבמצוה זו מחויב כל יחיד ויחיד, אבל אינה מצוה כללית על כל ישראל בזמן הגלות, שהם מושבעים ע"י הקב"ה שלא יעלו ביחד בחזקה על מנת לכבוש את הארץ¹⁰¹.

מצות ישוב ארץ ישראל מתקיימת ע"י ההתישבות בארץ בבתים, וע"י נטיעות בארץ וזריעה באדמתה¹⁰².

מצוה לחנוך בית בארץ ישראל¹⁰³, משום ישוב ארץ ישראל¹⁰⁴. ולכן הסעודה שעושים לחנוכת הבית בארץ ישראל היא סעודת מצוה, אבל חנוכת הבית בחוץ לארץ אינה סעודת מצוה¹⁰⁵.

הקונה בית או שדה¹⁰⁶ בארץ ישראל מנכרי כותבים עליו את שטר מכירה¹⁰⁷ על ידי נכרי ואפילו בשבת¹⁰⁸.

⁹⁹ ר"ן סוף כתובות בשם הראב"ד, עיי"ש שכתב שנלמד מכך שאף עבד יכול לכופף את רבו להעלותו עמו לארץ ישראל, [ועיי' רמב"ם עבדים פ"ח ה"ט וכסף משנה שם], ואפילו בזמן שהארץ ביד עכו"ם – רמב"ם עבדים שם. ואמרו שם בכתובות קיא ע"א "אפילו שפחה כנענית שבארץ ישראל מובטח לה שהיא בת העולם הבא, שנאמר: "נתן נשמה לעם עליה" (ישעיה מב ה), ו"לעם" הם עבדים ושפחות, כמו שנאמר לעבדי אברהם: "שבו לכם פה עם החמור" (בראשית כב ה), עם הדומה לחמור.

¹⁰⁰ שו"ת הרשב"ש סי' ב, פאת השלחן סי' א.

¹⁰¹ כמו שנאמר בכתובות קיא ע"א שהם מושבעים שלא יעלו בחומה, וכמו שביאר שבועה זו רש"י שם והכפתור ופרח פ"י עמ' קצו.

¹⁰² כמו שנאמר לאברהם "שכן בארץ אשר אמר אליך" (בראשית כו ב), וביארו במדרש (בראשית רבה פס"ד) דהיינו שאמר לו הקב"ה "עשה שכונה בארץ ישראל, הוי נוטע הוי זורע הוי נציב". [וכעיי"ז בילקוט שמעוני (ח"א רמז תשכט) "שכן ארץ ורעה אמונה" (תהלים לו ג), – עשה שכונה בארץ, הוי זורע הוי נוטע. ועיי' תנחומא ראה יא], עוד נאמר שם במדרש "כשם שהקב"ה לא נתעסק בתחילת ברייתו של עולם אלא במטע תחילה, שנאמר (בראשית ב ח) "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם", אף אתם כשתכנסו לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחילה, שנאמר (ויקרא יט כג) "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם". עוד נאמר בתורה "ושש שנים תזרע את ארצך" (שמות כג י), והביאו (בעלי התוספות עה"ת שם) מדרש – אפילו אין לו לאדם אלא חורבה אחת בתוך גנו חייב לעבדה בכל יום, ופירשו שם בעלי התוס' עה"ת שבארץ ישראל הדברים אמורים. עוד נאמר (ב"ב יד ע"א) "ר' ינאי נטע ארבע מאות כרמים", ופירש הראב"ד (בשטמ"ק שם) שהוא משום ישוב ארץ ישראל. עוד אמרו (סנהדרין קב ע"ב) מפני מה זכה עמרי למלכות, מפני שהוסיף ברוך אחד בארץ ישראל, שנאמר (מלכים א טו כד): "ויקן את ההר שמרון וגו' ויבן את ההר ויקרא את שם העיר וגו'".

¹⁰³ ירושלמי סוטה פ"ח ה"ד.

¹⁰⁴ פני משה שם, ולכן רק מי שבנה בית בארץ ישראל חוזר מעורכי המלחמה, ולא זה שבנה בחוץ לארץ, שנאמר: "ולא חנכו" (דברים כ ה), – את שמצוה לחנכו, יצא זה שאין מצוה לחנכו.

¹⁰⁵ שו"ת שבסוף ספר באר שבע סי' ע, ועיי' מג"א סי' תקסח ס"ק ה.

¹⁰⁶ גימין ה ע"ב.

¹⁰⁷ בגמרא נאמר שכותבים עליו "אוננו", ורש"י פירש דהיינו שטר מכירה.

¹⁰⁸ ואף על פי שאמורה לנכרי שבות, מ"מ משום ישוב ארץ ישראל התירו גימין שם וב"ק פ ע"ב, רמב"ם שבת פ"ו הי"א, מוש"ע או"ח שו יא.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

עיר בארץ ישראל שבנויים בה בתים אין מחריבין אותם ועושין מהמקום שהיו עליו מגרש שאינו עשוי כלל לגידול או לבניה – משום ישוב ארץ ישראל¹⁰⁹.

יד. כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה

כבר התבאר במסכת שבת דף מא. שכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ, כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות, שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו.

י"א שאסור זה הוא אף לעלות מבבל לארץ ישראל. וי"א שאין איסור זה אלא לשאר ארצות, אך לארץ ישראל מותר לעלות מבבל, וכן עיקר¹¹⁰.

¹⁰⁹ שהרי הוא מחריב את העיר, – תו"כ בהר פרק ו, משנה ערכין לג ע"ב, ורש"י שם. וכתב המנ"ח מצוה שמב. [וכן שהוא מחריב את העיר אף רבי איעזר מודה], ואף על פי שעיקר האיסור שבתורה נאמר בערי הלויים, מכל מקום חכמים אסרו לעשות כן בכל ערי ישראל משום ישוב ארץ ישראל וע"י שפת אמת ערכין שם.

¹¹⁰ עיין אבהא"ז מלכים ב, ה. ערוך השולחן העתיד הלכות מלכים סימן עד סעיף יח שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן תנד